

My sister's keeper: ผลกระทบของความเจ็บป่วยต่อครอบครัว

กำกับโดย Nick Cassavetes

เขียนโดย พ.ญ. คาริน จตุรภัทรพร

ขอขอบคุณสไลด์สวยๆ จาก ผ.ศ. สายพิน หัตถิรัตน์

My sister's keeper เป็นเรื่องราวของครอบครัวชาวอเมริกันครอบครัวหนึ่งที่ประกอบด้วย แม่ (ชาร์ล่า) พ่อ (ไบรอัน) ลูกสาวคนโต (เคท) ซึ่งได้รับการวินิจฉัยเป็นโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวชนิด APL (Acute Promyelocytic Leukemia) ลูกชายคนที่ 2 ชื่อเจฟฟรีย์

หนังเริ่มเรื่องด้วยการบรรยายของ แอนนา ลูกสาวคนสุดท้อง ซึ่งพ่อและแม่ตั้งใจจะมีเธอขึ้นโดยใช้เทคนิคทางพันธุวิศวกรรมเพื่อเป็นผู้ให้อวัยวะ (Donor) ได้แก่ไขกระดูกและเม็ดเลือดกับ เคท ลูกสาวคนที่ป่วย และตั้งแต่เคทป่วย แม่ผู้เคยเป็นทนายที่มีอนาคต ไกลก็ลาออกจากงานมาทำหน้าที่ผู้ดูแลหลัก

ให้กับเคท

ภาพยนตร์เรื่องนี้มีหลายช่วงหลายตอนที่มิคุณค่าต่อการเรียนรู้ทางการแพทย์ ได้แก่ การสื่อสารเรื่องการแจ้งข่าวร้ายของแพทย์ ปฏิกริยาของผู้ป่วยและครอบครัวต่อข่าวร้ายเมื่อมีคนในบ้านเป็นโรคมะเร็ง และประเด็นทางเรื่องจริยธรรมเข้าพเจ้าได้มีโอกาสนำหนังเรื่องนี้มาใช้ในการเรียนการสอนแบบที่เรียกว่า Cinemeducation สำหรับนักศึกษาแพทย์ชั้นปี 4 และ 5 ที่เลือกมาเรียนเวชศาสตร์ครอบครัวเป็นวิชาเลือกเพิ่มเติม

Cinemeducation นั้นแปลว่าการนำเอาคลิปหนังมาใช้สำหรับสอนนักเรียนซึ่งในที่นี้คือนักศึกษาแพทย์ การเรียนการสอนใน 3 ชั่วโมงประกอบด้วย การสลับไปมาของ การดูคลิปหนัง การพูดคุยถึงประเด็นต่างๆ จากคลิปหนัง และ การนำทฤษฎีมาสรุปองค์ความรู้ที่ได้เรียนไป มีเรื่องต่างๆที่เราได้เรียนรู้ร่วมกันจากภาพยนตร์ดังต่อไปนี้

คลิปที่ 1 แพทย์แจ้งข่าวร้ายกับแม่ว่าเคทเป็นโรคมะเร็ง แพทย์คนที่ 1 ใช้วิธียื่นนามบัตรของหมอโรคมะเร็งให้ และเมื่อไปเจอแพทย์เฉพาะทางด้านมะเร็ง คุณหมอเลือกที่จะแจ้งข่าวร้ายว่า เคทเป็นโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาว ผ่านการใช้คำศัพท์เฉพาะที่ฟังเข้าใจยากและยังใช้วิธีแจ้งข่าวบนทางเดินของโรงพยาบาล โดยไม่มีห้องเป็นสัดส่วน อย่างไรก็ตาม

Breaking Bad News ABCDEF

- 1. Advance preparation:** get physical context right
- 2. Breaking news:** find out how much Pt. know and wants to know
- 3. Communication:** share the information
- 4. Deal with relatives:**
- 5. Empathy:** respond to Pt's reaction
- 6. F/U:** Plan & follow through

Buckman R. How to Break Bad News. U. of Toronto Press. 1992

คุณหมอได้แสดงความเสียใจกับครอบครัวก่อนที่จะเดินจากไป

กิจกรรม ให้นักศึกษาแพทย์สังเกตข้อดีข้อเสียของการแจ้งข่าวร้ายจากคลิปีวิดีโอ

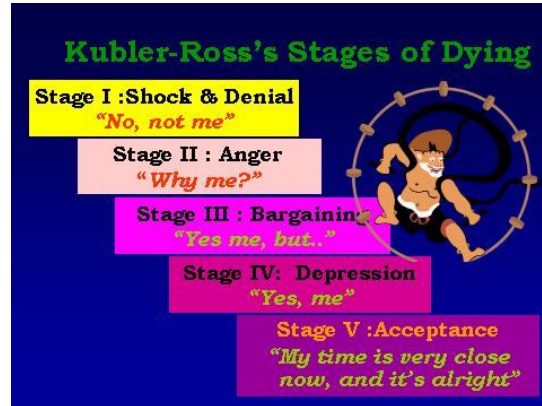
ทฤษฎี เราได้เรียนรู้เรื่องหลักการแจ้งข่าวร้ายแบบเป็นขั้นเป็นตอนกัน โดยใช้ตัวย่อ ABCDEF

คลิปีที่ 2 ปฏิกริยาของครอบครัว หากที่พ่อแม่อ่อนคุดกันหลังจากได้รับรู้ว่าเคทเป็นมะเร็ง พ่อบอกว่าโรงพยาบาลอาจจะวินิจฉัยผิดก็ได้เพราะยังเข้เข้าเพื่ออกแขนให้เพื่อนบ้านผิดข้างเลย (Denial) ส่วนแม่ก็บอกว่า **“ฉันจะไม่ยอมแพ้และไม่ยอมให้เคทตาย”** (Denial & Bargain)

คลิปีที่ 3 ปฏิกริยาของผู้ป่วย หากที่เคทมีอาการซึมเศร้าและไม่อยากออกไปข้างนอกเพราะอายุที่ตัวเองผอมร่วง (Depress & Anger) แม่จึงไปโกนหัวบ้าง การกระทำของแม่ทำให้ทุกคนช็อกแต่ก็ได้ผลเพราะทุกคนออกไปเที่ยวด้วยกันด้วยความร่าเริง (Acceptance)

กิจกรรม ให้นักศึกษาแพทย์สังเกตว่าเห็นปฏิกริยาใดในผู้ป่วยและครอบครัวบ้าง

ทฤษฎี เราได้เรียนรู้เรื่องปฏิกริยาหลังจากการแจ้งข่าวร้าย ทั้ง 5 อย่างกันซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในญาติและผู้ป่วย ปฏิกริยาทั้ง 5 อย่าง นี้สามารถเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาได้

คลิปีที่ 4 ประเด็นทางจริยธรรม เถาถึงตอนที่แอนนา ลูกสาวคนเล็ก อายุ 11 ปี เป็นช่วงที่เคท เริ่มมีอาการไตวายและจำเป็นต้องได้รับการเปลี่ยนไต แม่จึงวางแผนให้แอนนาบริจาคให้ไตกับเคท แต่คราวนี้แอนนาไม่ยอมและเก็บเงินทั้งหมดที่มีไปปรึกษาทนายความด้วยตนเอง ให้ว่าความให้ตัวเองสามารถตัดสินใจได้ว่าจะไม่ให้อวัยวะกับที่สาว เนื่องจากตามท้องเรื่องเด็กต้องมีอายุถึง 18 ปีก่อนจึงจะสามารถตัดสินใจด้วยตัวเองได้

กิจกรรม การได้วาที่ถึง ประเด็นที่แพทย์แนะนำให้มีลูกมาเป็น donor และการที่พ่อแม่ตัดสินใจมีลูกมาเป็น donor โดยทีมหนึ่งเห็นด้วยและอีกทีมหนึ่งไม่เห็นด้วย จากนั้นให้โหวตว่าใครเห็นด้วยกับแบบไหนและคิดว่าเด็กอายุ 11 ปีควรมีสិทธิตัดสินใจด้วยตัวเองหรือไม่

การเรียนรู้ ไม่มีการสรุปว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด ให้นักศึกษาแพทย์คิดเอง อย่างไรก็ตามอายุ 11 ปีเป็นอายุโดยประมาณที่เด็กจะเริ่มมีความคิดและการมองเรื่องความตายและการตัดสินใจเหมือนกับผู้ใหญ่

คลิปีที่ 5 ผลกระทบ บทบาทและการปรับตัวของครอบครัว แสดงให้เห็นถึงความเครียดของพ่อกับแม่ที่ต้องฝ่าฟันต่อสู้กับเรื่องทั้งหมดมา แม่มีบทบาทเป็นแม่มากกว่าที่จะเป็นภรรยา ลูกชายคนกลางคือเจฟฟรีย์เริ่มมีพัฒนาการช้าทางด้านการเรียนและเริ่มเป็นเด็กมีปัญหาเพราะพ่อแม่ทุ่มเทความสนใจไปที่ลูกที่ป่วยมากกว่าลูกคนอื่นๆ

Family Structure Family Process

1. Hierarchy	1. Enmeshment
2. Boundaries	2. Disengagement
3. Role selection	3. Triangulation
4. Scapegoat	4. Family Patterns
5. Alliance	
6. Coalition	

กิจกรรม ให้วาดแผนภูมิครอบครัว และ ลองคิดถึงผลกระทบต่อสุขภาพกาย ใจและสังคม (Impact on health) ที่มีต่อคนที่เหลือในครอบครัวเมื่อมีคนป่วยหนัก 1 คนในบ้าน

ทฤษฎี เราได้เรียนรู้เรื่อง Family structure และ Family process กัน ผ่านการวาดแผนภูมิครอบครัว

คลิปที่ 6 ผู้ป่วยก็มีหัวใจ เป็นเรื่องราวของเคทช่วงที่เข้าสู่วัยรุ่น และได้พบกับเพื่อนชายที่เป็นผู้ป่วยโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวที่มาให้เคมีบำบัดอยู่เตียงข้างๆกัน ตอนหลังทั้ง 2 คนได้ไปงานเลี้ยงด้วยกันและใช้เวลาที่มีความหมายด้วยกัน

กิจกรรม ให้นักศึกษาแพทย์ได้ซาบซึ้งกับเรื่องราวความรักความผูกพันของทุกคนในครอบครัวผ่านคลิปภาพยนตร์ตอนนี้ แล้วลองเขียนว่าได้เรียนรู้อะไรบ้าง

คลิปที่ 7 “หมอ ฉันเหลือเวลาอีกนานเท่าไร” เคนตามหมอว่าจะเหลือเวลาอยู่ได้อีกนานไหม หมอตอบว่าไม่นาน

กิจกรรม ให้นักศึกษาแพทย์วิจารณ์ว่าแพทย์สื่อสารเป็นอย่างไรบ้างและลองเล่นบทบาทสมมติเป็น หมอกับผู้ป่วยว่าในกรณีแบบนี้ควรจะมีการสื่อสารอย่างไร

ทฤษฎี เราได้เรียนรู้ว่ามีอะไรอยู่เบื้องหลังคำถามนี้กัน เรื่องของสิ่งที่ยั้งคั่งค้างสำหรับผู้ป่วย (Unfinished business)

“หมอ ฉันเหลือเวลาอีกเท่าไร”

- “ทำไมถามหมออย่างนี้ล่ะ ทำไมคิดว่าตัวเองกำลังจะตาย”
- “มีอาการอะไรผิดปกติหรือเปล่า” [Symptoms]
- “ที่ถามเพราะอยากจะทำอะไรหรือเปล่านั้น” [Unfinished business]
- ถ้าต้องตอบจริงๆ ให้ละแฉเวลาเป็น Unit of time เช่น อยู่ได้กี่วัน สัปดาห์ เดือน ปี

คลิปที่ 8 สิ่งที่ยังค้างคั่ง (Unfinished business) ความปรารถนา (Wishes) พันัยกรรมชีวิต (Living will) และผู้ตัดสินใจแทนผู้ป่วย

(Power of attorney: POA) ความจริงแล้ว เคนตามหมอว่าจะอยู่ได้อีกนานหรือไม่เพราะมีอะไรบางอย่างที่อยากจะทำในช่วงสุดท้ายของชีวิต ซึ่งได้แก่การไปพักผ่อนที่ทะเลกับครอบครัว และต้องการเตรียมแม่ของตนเองให้พร้อมกับการจากลา โดยการทำอัลบั้มรวบรวมความทรงจำให้กับแม่

กิจกรรม ถามว่ามีใครจะอนุญาตให้เคนไปทะเลได้บ้างในภาวะที่ป่วยหนักขนาดนี้

ทฤษฎี คำจำกัดความของ Living will และ POA

Living will (พันัยกรรมชีวิต): จากมาตรา 12 ของ พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ 2550 ที่มีบัญญัติไว้ว่า

“บุคคลมีสิทธิทำหนังสือแสดงเจตนาไม่ประสงค์จะรับบริการสาธารณสุขที่เป็นไปเพื่อยืดอายุในวาระสุดท้ายของชีวิตตน หรือเพื่ออุดหนุนการหมั้นจากการเจ็บป่วยได้”

Power of attorney:
an authorization to act on someone else's behalf in a legal or business matter

ท้ายที่สุดแล้วได้มีการเฉลยว่า เคทเป็นผู้อยู่เบื้องหลังเรื่องราวทั้งหมด เป็นคนขอร้องให้แอนนาไปฟ้องศาลเพื่อให้ตนเองไม่ต้องทรมานกับโรคอีกต่อไป ในทางหนึ่งเคทคงไม่รู้ว่าเจอกับแม่อย่างไรเพราะแม่ดูเหมือนจะไม่เคยฟังคนอื่นแต่ในอีกทางหนึ่งเคทก็รู้ว่าแม่ทำทุกอย่างลงไปด้วยความรักที่มีต่อเคท ภายหลังจากตายของเคททุกคนในครอบครัวล้วนเติบโตขึ้น แม่ได้เรียนรู้ที่จะยอมรับความเป็นจริงและกลับไปทำงาน พร้อมกับแม่มีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น เจฟฟรีย์กลับมาตั้งใจเรียนอีกครั้ง และแอนนาสามารถใช้ชีวิตที่มีความสุขต่อไปได้

การเจ็บป่วยของคนหนึ่งในครอบครัว เป็นความเครียดในครอบครัว (Family Stress) ที่ส่งผลกระทบต่อที่ใหญ่หลวงต่อคนที่เหลือในครอบครัวซึ่งขึ้นอยู่กับช่วงวัยของคนแต่ละคนในครอบครัว พ่อกับแม่ที่อยู่ในระยะคู่ครองและระยะลูกเล็กได้รับผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสามีภรรยาต่อกันทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งและความขัดแย้งทางความคิด (Quarrel & Conflict) และการดูแลลูกคนที่เหลืออยู่ (Inadequate parenting) ลูกชายคนกลางซึ่งอยู่ในวัยประมาณ 3 ขวบตอนที่เคทได้รับการวินิจฉัย ได้รับผลกระทบที่มีผลต่อการพัฒนาการและพฤติกรรมระยะยาวได้ ส่วนลูกคนสุดท้องอาจจะรู้สึกน้อยใจที่ดูเหมือนพ่อแม่ไม่สนใจตัวเองเท่าที่ควร (Neglected child) และความสำคัญของบ้านคือเรื่องราวความเจ็บป่วยของเด็กที่ป่วยเท่านั้น การได้เห็นวงจรชีวิตของครอบครัวนี้ผ่านภาพยนตร์จึงน่าจะช่วยให้นักศึกษาแพทย์ แพทย์และบุคลากรทางการแพทย์มีความเข้าใจผลกระทบต่อครอบครัวในแต่ละช่วงวัยของครอบครัวได้ดีขึ้น ทำให้สามารถวางแผนการดูแลครอบครัวแบบองค์รวมสำหรับทุกคนในครอบครัวได้ดีขึ้น

References

- 1) McWhinney IR. Textbook of Family Medicine. 2nd Ed. New York: Oxford University Press. 1997.
- 2) Rakel RE. Textbook of Family Practice. 5th E. Philadelphia: WB Saunders 1995.
- 3) Christie-Seely (Ed.) Working with the Family in Primary Care: A system approach to health and illness. Westport, Connecticut: Praeger. 1984.
- 4) McDaniel SH, Cambell TL, Hepworth J. Lorenz A. Family-Oriented Primary Care. 2nd Ed. New York: Springer 2005. p. 1-53
- 5) McKenry PC, Price SJ. Families & Change: Coping with Stressful Events and Transitions. 3rd Ed. London: Sage Publications. 2005